

Met de voortgang van de bevrijding van Nederland in 1944 en 1945 werd meteen begonnen met de internering van NSB-leden, landverraders, zwarthandelaren, moffenhoeren, enzovoort. De OD-commandanten verzamelden dergelijke personen, die ter plaatse werden vastgezet, en die soms aan een eerste "rechtspleging" onderworpen werden. We denken hierbij aan het mishandelen van verraders, kaalknippen van vrouwen, en het meteen tewerkstellen van NSB'ers. In Goes was het verzamelpunt van internering De Beurs op de Grote Markt, waar de eerste dagen na de bevrijding enkele honderden mensen bijeen werden gebracht.

Het Tribunaalbesluit voorzag in de oprichting van 19 tribunaal in het land, die straffen tot 10 jaar konden uitspreken. In Zeeland werd een tribunaal te Middelburg geïnstalleerd; in Goes vond ook rechtspraak in tribunaalvorm plaats, vermoedelijk door een onderdeel van het Middelburgse tribunaal. In ieder geval werd te Goes ook van het Goese Tribunaal gesproken. Een tribunaal bestond uit één jurist-voorzitter, en uit twee leken. De uitspraken van de tribunaal werden bekrachtigd door het rechterlijk orgaan genoemd in KB. 23 december 1944. Secretaris van het Goese tribunaal was mr. C. M. Kegge. In een voordracht voor leken die in het tribunaal zitting zouden nemen werden 13 personen aangewezen, 6 middenstanders, 6 werknemers en 1 oesterkweker uit Yerseke. Het is niet helemaal duidelijk of de 13 bij toerbeurt in het tribunaal zaten, of dat er twee van de 13 gekozen werden. Het tribunaal te Goes berechtte een deel der geïnterneerden uit de Bevelanden. Zware gevallen werden voor een der bijzondere gerechtshoven voorgeleid.

In het begin, kort na de bevrijding, heersten er minder gunstige toestanden in de kampen. Te Rilland en Ellewoutsdijk waren ruimtegebrek, slechte organisatie en beperkte middelen de oorzaak van ziektegevallen als difterie, zweringen, en dergelijke grote problemen. Ontschurften en ontluizen waren regelmatig terugkerende behandelingen. In aanvang was zelfs de voedselvoorziening niet geregeld; dit betekende dat familieleden van de in het kamp verblijvende eten moesten brengen. Na enige tijd kreeg elk kamp zijn eigen kok, ook een geïnterneerde. Door de geleidelijke, in 1944-1945 onderbroken bevrijding van Nederland kon van een centrale aanpak van de kampenproblematiek geen sprake zijn. Hierdoor dreven de kleine plaatselijke, in scholen, fabrieken en dergelijke gevestigde kampen op het organisatietalent en de energie van de commandanten.

Het regime in de kampen op Zuid-Beveland was vrij mild. Orde en discipline heersten, lijfstraffen kwamen niet voor, hoogstens extra werk of extra exercitie bij overtredingen; een enkele keer werd een celstraf opgelegd. Eéns per maand mocht een brief geschreven of ontvangen worden, terwijl bezoek uitsluitend voor zeer dringende aan gelegenheden toegestaan werd. In de kampen bestond een levendige ruilhandel in brieven, snoep, rookgerei, geld en andere goederen. Om hieraan een einde te maken vonden op onregelmatige tijden fouilleringen van geïnterneerden en doorzoekingen van de zalen plaats.

Van de bewaakten in Rilland werd vanwege het zware werk in de landbouw lichamelijk erg veel geëist. Uit ander kampen werden de sterksten al snel overgeplaatst naar Rilland, terwijl de wat zwakkeren in Ellewoutsdijk terecht kwamen. In Ellewoutsdijk hield men aparte lijsten bij van uitgesproken NSB-leden. Bij tijd en wijle werden zij naar Rilland afgevoerd om als extra-bestrafing het zware landbouwwerk te verrichten.

Rijkswerkkamp De Witte Driehoek te Rilland

Dit kamp was gelegen op het terrein van de boerderij van W. F. van Gorsel, voormalig „boeren-leider" van Zeeland. De scheiding tussen kamp en boerderij was zeer onduidelijk, zodat tussen de commandant en de beheerder van de boerderij tal van moeilijkheden hierover rezen. In Rilland werden de zwaardere gevallen gelegerd, zoals NSB'ers met meer op hun kerfstok dan alleen het lidmaatschap van de Beweging, Landwachters, WA-mannen, en dergelijke.

Het aantal geïnterneerden liep sterk uiteen. Eind 1944 waren dat er zo'n 120, in 1945 varieerde het tussen 250 en 550 man, in 1946 tussen de 300 en 715, en in 1947 tussen de 320 en 425.

Bijzondere problemen ontstonden in februari 1945, toen nieuwe bewakers arriveerden. Zij kwamen voor een deel uit Yerseke; daar er op dat moment zo'n 40 personen uit Yerseke vastzaten, dreigden de verhoudingen tussen de bewakers en de bewaakten verstoord te worden. De bewakers gingen namelijk te vriendschappelijk om met de geïnterneerden. Tot aan het begin van de jaren '50 bleef het kamp dienst doen.

Fort Ellewoutsdijk

Het fort Ellewoutsdijk werd op 17 november 1944 door de OD-commandant van Ellewoutsdijk, NBS'er ressorterend onder het MG, in beheer genomen van de militaire commandant van de gemeente. Vanaf die tijd werd het fort gebruikt voor het bewaken van NSB'ers en andere landsverraderlijke elementen. Een aantal NSB'ers kwam in Ellewoutsdijk op bekend terrein. Immers, in de woelige meidagen van

1940 waren in het fort uit voorzorg ook NSB'ers vastgezet. Het aantal geïnterneerden bedroeg in juli 1945 zo'n 570 man. In de loop van dat jaar verminderde dit aantal tot ongeveer 215 man. De aantallen voor 1946 lagen tussen de 250 en 350 individuen. Van dit kamp is een exacte opgave bekend van het personeel: 51 manschappen, te weten: 1 commandant met plaatsvervanger, 1 chef huishoudelijke dienst. 9 korporaals waaronder 1 censurist en 1 motorordonnance, en 39 soldaten. Naast de landbouw werden de geïnterneerden tewerkgesteld in de wegenaanleg,

opruimingswerkzaamheden te Ellewoutsdijk dat in de oorlog veel geleden had van de geallieerde landing, en werkzaamheden aan de zeedijk. Het merendeel van de gevangenen was aldus werkzaam buiten de fortwallen.

Van de 774 personen uit Zuid-Beveland die na de bevrijding gearresteerd en vastgezet waren, bevonden zich na 1 januari 1945 al 420 personen in vrijheid. Op 15 november 1946 waren er nog 174 personen uit Zuid-Beveland geïnterneerd; 214 gearresteerden waren buiten vervolging gesteld.

De hele gang van zaken, de nasleep van de oorlog met de berechting van politieke delinquenten, veroorzaakte bij de meeste Nederlanders grote ontevredenheid. Een grote groep wilde strenge toepassing van straffen, een groep die vooral gevormd werd door oud-illegalen. Zij hadden het ervoor over om elementaire rechtsbeginselen daarvoor tijdelijk buitenwerking te stellen. Daar tegenover stonden bestuurders, politici en juristen, die als voornaamste probleem het grote aantal te berechten personen zagen, en daar in de eerste plaats een schifting in wilden aanbrengen.

Na enige tijd ging men dan ook een lichtere strafmaat hanteren om de rechterlijke organisatie meer armslag te geven. Dit betekende dat diegenen, die kort na de bevrijding opgepakt en bestraft waren, in verhouding een veel zwaardere straf hadden gekregen dan zij die in 1945 of 1946 pas voorgeleid werden. De groep vroeggestraften voelde uiteraard ook veel leed, en ontevredenheid over deze feitelijk onrechtvaardige behandeling.

Bron: De ontzetting van de Goese Gans